

tében játszik, de nem igazi a rádióhangverseny sem...

Ebben az országban mindenki az Állami Hangversenyzenekart akarja vezényelni és ezen belül is csak zeneakadémiai estet és azon belül is csak „felnőtt” hangversenyt. Márpedig ez nem megy. A zenekar szolgáltatásainak számát csökkenteni kell minden áron, mert különben a színvonal csökken! Ezt a megterhelést nem lehet bírni, ilyen csekélyszámú próbával nem lehet zenekari magaskultúrát fenntartani. A zenekarnak pedig olyan karmesterre van szüksége, aki mintegy saját magának neveli a zenekart, aki éppen ezért semmiféle „piszkot” nem hagy egyetlen produkcióban.

Már tavaly is több kritikus szóvá tette, hogy a Rádiózenekarnak több nyilvános szereplést kellene biztosítani. Ez a zenekarnak is jót tenne, másrészt viszont némiképpen tehermentesítené az Állami Hangversenyzenekart. Ebben az ügyben semmi változás nem állott be, – az idén ugyanolyan ritkán hallhatjuk koncertpódiumon a Rádiózenekart, mint tavaly.

Lehet, hogy a fenti néhány oldal hangvételét néhány olvasó kissé pesszimistikusnak fogja találni. Az is lehet, hogy az Állami Hangversenyzenekar úgy fogja érezni, hogy a negatívumokról esett szó és erényeik háttérbe szorulnak. És ebben bizonyos fokig igazuk lesz. Eljárásomat csak az menti, hogy nem óhajtottam az ol-

vasót köztudott dolgokkal terhelni. Az együttes nagy koncertjeiről a kritika úgyszólván minden esetben híven beszámol és ott gyakorta olvashatni a dicsérő jelzők egész ármádiáját. Ennek a cikknek az volt a célja, hogy a szakma nyilvánossága előtt felvesse az égető problémákat. Lehet, hogy e sorok írója teljesen egyedül áll ezzel a borúlátó véleményével, – ez esetben viszont annál nyomatékosabban kéri, hogy az ellenvéleményt képviselők adjanak hangot nemtetszésüknek. Meg vagyok győződve arról, hogy az ő kezüket éppúgy a segíteni akarás szándéka, vágya fogja vezetni, mint ahogyan ezt célozta a fenti néhány oldal is.

(1961)

Pernye András tanulmányának margójára

Ez az írás 1961 júniusában, egy parányi, mindössze néhány száz példányos zenetudományi folyóiratban látott napvilágot (Magyar Zene I. évf. 6. szám, 574-582. o.), kötetben 1981-ben (A nyilvánosság. Zenei írások. Szerk.: Breuer János. Zene-műkiadó, 159-173. o.). Ha az olvasó 40 év után a közelmúlt viharos eseményeire utaló áthallásokat vél felfedezni benne, az nem a véletlen műve.

Pernye Andrásról ma már kevesen tudják, hogy eredetileg zenekari hangszert, klarinétot, tanult, míg a gyermekparalízis meg nem bénította. Az sem lehet túlságosan ismert, hogy 1952 ősze és 1957 tavasza között, zeneakadémiai hallgató korában estéit gyakorlatilag a Nagyterem 2. emeleti növendékkarzatán töltötte, mondhatni, minden hangversenyt hallott, mielőtt 1959-ben megkezdte rendszeres zenekritikai tevékenységét. Roppant tapasztalatmennyiséget szerzett tehát, bár tanulmányát ma újraolvasva minimum naivitásnak vélnénk, hogy a szocialista kultúrában a munkaverseny kiküszöböli a konkurencia szerepét. Ténybeli tévedés, hogy félhivatásos zenekar működött öt nagyvárosunk mindegyikében, mivel a Debreceni (akkor még MÁV-) Filharmonikusok 1952 óta professzionális együttesé alakultak, 1958-tól hivatásos lett a Postás Szimfonikus Zenekar, a mai MATÁV Szimfonikusok elődje, bár távolról sem játszott oly jelentős művészi szerepet, mint Ligeti András zenekara napjainkban.

A helyzet mindazonáltal valóban okot adott aggodalomra. Mára történelem, hogy 1956 novemberétől tömérdek zene-

kari muzsikusk hagyta el az országot. Pótlásuk nem volt könnyű, mivel az együtteshez még nem szerződött zeneakadémisták közül is sokan vágtak neki a nyugati határnak. Elment olyan kiváló zenekarnevelő karmesterünk, amilyen Somogyi László, kivel eruptív természete következtében könnyű nem, de annál eredményesebb volt a muzsikusk együttműködése. Távozott egy sor nagy tehetségű karmester (Kertész István, Kulka János, Melles Károly, Rozsnyai Zoltán – hogy csak néhányuk nevét említsem).

Másfelől, az ÁHZ-ra olyan megterhelés hárult abban az időben, amilyent ma egyetlen zenekarunkra sem tennének a vezetői. Az évadban hetente két, különböző műsorú hangverseny, nyáron, a Károlyi Kertben heti három – száz fölötti fellépés évente! Közben egyre csökkent azoknak a tagoknak a száma, amik még Kleiberrel majd Klempererrel játszottak Beethoven-ciklust, találkoztak Mengelberggel, Bruno Walterrel, Weingartnerrel vagy de Sabatával.

Pernye viszont nem szociológiai, emi-nensen zenei helyzetképet adott, oly pontosat, hogy diagnózisát 1980-ban bekövetkezett haláláig évente megismételhetne volna (s utána is bárki, majd' húsz éven át).

Megismételhetette volna, de nem tette. Elemzése óriási botrányt kavart – természetesen a nyilvánosság teljes kizárásával. A tettet magához rendelte Szecsődi László, a Pártközpont kulturális ügyekben illetékes osztályvezető-helyettese, s közölte vele, nem sok kenyeret fog zenekritikusként elpusztítani, ha ilyesmit még egyszer

megenged magának (ezt magától Pernye Andrásról tudom, közeli jó barátom volt 1952 óta).

Szecsődi első nyugat-európai turnéinak egyikén, 1959-ben vagy 1960-ban elkísérte az ÁHZ-t. Nyilván komisszárnak ment, korabeli szokás szerint, hiszen turnészervezéshez, az ilyenkor óhatatlanul felmerülő kisebb-nagyobb problémák megoldásához garantáltan nem értett. Néhány év múlva – talán 1963-ban? – a párizsi Le Bourget repülőtér közelében kődbe került s landolás közben lezuhant Malév-gépen vesztette életét.

De hogyan került hivatali dolgozószobájának asztalára a Pernye-írást közlő parányi, szűken szakmai folyóirat? Valaki nyilván feljelentette Pernyét. Ferencsik János, az ÁHZ 1957-ben főzeneigazgatói címmel felruházott vezető karnagya nem lehetett. Elég jól ismertem ahhoz, hogy ezt, mint lehetőséget kizárjam. Ő nagyon meg tudott sértődni, de személyiségéből teljesen hiányzott a feljelentgetős indulat. Ugyanígy kizárom a „gyanúsítottak” köréből az együttes munkáltatóját, Lakatos Évát, a Filharmónia igazgatóját is. Őt is elég közről ismertem ahhoz, hogy tudjam, nagyon emelt hangon tudatta haragját azzal, akit illetett, de maga intézte a nézeteltéréseit (milyen jóízűeket perlekedtünk egymással akár álló órán át is, olykor).

Nem érdemes, nem is lehet kinyomozni négy évtized múltán, ki ültette Pernye Andrásról a vádlottak padjára, de talán érdemes kézbe venni elemzését ismét.

Breuer János